

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Estetické názory Arthura Schopenhauera

Markéta Jestřábová

Plzeň 2014

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra filozofie

Studijní program Humanitní studia

Studijní obor Humanistika

Bakalářská práce

Estetické názory Arthura Schopenhauera

Markéta Jestřábová

Vedoucí práce:

PhDr. Miloš Ševčík, Ph.D.

Katedra filozofie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2014

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2014

.....

Tímto bych chtěla poděkovat mému vedoucímu PhDr. Miloši Ševčíkovi, PhD.,
za cenné rady, ochotu a především trpělivost.

Obsah

1	ÚVOD	7
2	SCHOPENHAUERŮV ŽIVOT	8
2.1.	Platón a Kant	9
3	FILOSOFIE ARTHURA SCHOPENHAUERA	13
3.1.	Svět jako představa	13
3.2.	Svět jako vůle	14
3.2.1	Vůle k životu	15
4	SCHOPENHAUEROVO POJETÍ UMĚNÍ A DRUHY UMĚNÍ	17
4.1.	Rozdíl mezi pojmem a ideou	17
4.2.	Génius	18
4.3.	Alegorie	20
4.4.	Hudba	21
4.5.	Poezie	23
4.6.	Sochařství a malířství	26
4.7.	Architektura	29
5	ESTETICKÉ KATEGORIE	31
5.1.	Směšné	31
5.2.	Vznešené	32
5.3.	Krásné	33
6	ZÁVĚR	36

7	POUŽITÁ LITERATURA	39
8	RESUMÉ.....	41

1 Úvod

Cílem této bakalářské práce s názvem *Estetické názory Arthura Schopenhauera* je vyložit jeho filosofické a estetické myšlenky. Toto téma jsem si zvolila, neboť mě velice upoutala jeho filosofie, ale také i doba, ve které tento německý myslitel žil a tvořil.

V této práci se budu zabývat Schopenhauerovou koncepcí. Hlavním úkolem je především vyložit jeho estetické kategorie, do kterých spadá komično, krásné a vznešené. Dále vysvětlit základní Schopenhauerovo učení, jeho teorii o světě jako představě a vůli. Bez vyložení těchto myšlenek se totiž žádná z otázek týkajících se Schopenhauera neobejde. Samozřejmě také objasnit, co je umění, jaký má význam pro samotného člověka a jak vlastně umělecká díla působí na lidi. Poté zjistit, jak se jednotlivé druhy umění od sebe navzájem odlišují a jaké způsoby používají pro zprostředkování idejí.

Čerpat budu především z primárních zdrojů, ale také použiji sekundární zdroje a cizojazyčnou literaturu. Vycházet hlavně budu ze Schopenhauerova díla *Svět jako vůle a představa*, které je jeho stěžejním dílem. V tomto díle jsou vyloženy Schopenhauerovy důležité myšlenky.

Práce je rozdělena na několik kapitol a psaná způsobem, aby jednotlivá kapitola poskytla čtenáři dostatečný přehled důležitých filosofických myšlenek. V první části se krátce zmíním o jeho životě a také o Platónovi a Kantovi, kteří ho inspirovali. Druhá část ukazuje pohled na svět jako představu a vůli. Ve třetí části své práce se zabývám výkladem umění a jednotlivými druhy umění. Ve čtvrté části zaměřím svoji pozornost na krásu, komično a vznešeno. V samotném závěru své práce shrnu přehledně dosažené poznatky a naznačím přínos Schopenhauerových estetických názorů.

2 Schopenhauerův život

Arthur Schopenhauer byl německý myslitel 19. století, který ovlivnil svoji filosofií mnoho pozdějších myslitelů. Byl synem gdaňského obchodníka. Věnoval se studiím v Göttingenu, pak v Berlíně a v roce 1813 napsal *O čtverém koření věty o dostatečném důvodu*. Toto dílo se stalo teoretickým a poznávacím základem celého jeho filosofického životního díla. Dále napsal v Drážďanech své hlavní dílo *Svět jako vůle a představa* v roce 1819. V tomto díle je obsažena veškerá jeho filosofie. Hodně cestoval a absolvoval cesty do Říma a Benátek. Žil z dědictví po svém zesnulém otci a nikdy tedy nemusel pracovat, aby se uživil.¹ Roku 1820 se stal docentem filosofie v Berlíně.² Svůj druhý rozšířený svazek publikoval v roce 1844. K dalším jeho významným spisům se řadí: *O vůli v přírodě* z roku 1836 a *Dva základní problémy etiky* z roku 1841.³

„Podle Schopenhauerova výroku dědíme charakter po otci a inteligenci po matce. O něm samotném to platí beze zbytku.“⁴ Jeho otec byl přísným a neoblomným mužem. Jeho matka byla duchaplnou a lehkomyšlnou osobou. Schopenhauer po svých rodičích podědil výraznou pudovost, nezkrotnou vůli a bystrý intelekt se zvýšeným zájmem o krásu. Tyto dvě složky byly po celý jeho život v neustálém konfliktu. Obě nalezneme v jeho filosofii. Jeho zápas proti smyslovosti se odráží v jeho nauce o popírání vůle i v jeho pesimistickém přístupu k štěstí a požitku.

Svůj život převážně strávil osamocený a nešťastný ve Frankfurtu nad Mohanem, kde působil jako soukromý učenec. Poslední léta doplňoval a vylepšoval své spisy a v roce 1859 byla vydána třetí část jeho hlavního díla *Svět jako vůle a představa*. Poté se stal přátelštějším a otevřenějším člověkem, než kdykoliv předtím ve svém životě. Roku 1860 ho náhle zaskočila srdeční mrtvice a zemřel ve věku 72 let. Veškerý majetek věnoval po své smrti dobročinným organizacím.⁵

¹ STÖRIG, Hans Joachim. *Malé dějiny filosofie*, s. 381-383.

² ABENDROTH, Walter. *Schopenhauer*, s. 64.

³ STÖRIG, Hans Joachim. *Malé dějiny filosofie*, s. 383.

⁴ Tamtéž, s. 383.

⁵ ABENDROTH, Walter. *Schopenhauer*, s. 124 -126.

2.1. Platón a Kant

Ve své filosofii se Schopenhauer inspiroval Platónem a Kantem. Nyní se podíváme na to, co z obou filosofů Schopenhauer přijímá.

Platón je největší osobností antické filosofie a estetiky. Platón v podobenství o jeskyni říká, že svět, který se nachází kolem nás, je pouze stínem a odrazem reálného světa. Naprosto vše kolem nás je tedy odrazem skutečných idejí. Pravou skutečností je soubor idejí, které existují samy o sobě a nemění se. Idea znamená „pravzor“ nebo „ideální bytí.“⁶ Duše člověka má snahu stoupat vzhůru, zbavit se tělesnosti a přiblížit se světu idejí, kde se nachází idea dobra, a poté touží splynout se světovou duší. Pojem „světová duše“ se u Platóna objevuje v jeho díle „*Timaios*.“ V tomto díle bůh uložil rozum do duše a duši do těla, a tak se svět stal živým tvorem, který má rozum a duši.⁷ Světová duše je částečně v duši živého jedince a každá duše se pokouší dostat ze svého těla a splynout se světovou duší. Duše má touhu dostat se do reálného světa.⁸ Tuto myšlenkou se Schopenhauer inspiroval a od Platóna převzal ideje. Poznání idejí podle Schopenhauera je možné prostřednictvím umění. Podle Platóna může filosof poznat čisté ideje, a poté pomoci odhalit ideje ostatním, kteří se ke světu idejí nedokážou sami dostat. A toto je další myšlenka, která inspirovala Schopenhauera, neboť takovou vlastnost má u něho génius. Jak Schopenhauerův génius, tak Platónův filosof disponují schopností zprostředkovávat ideje ostatním lidem. Umělec je zprostředkovatel mezi vyšším a nižším světem, mezi světem idejí a stínů.⁹

Další, kdo měl vliv na Schopenhauerovu tvorbu, byl Kant, podle kterého jsou věci dány jako jevy. Schopenhauer jeho nauku považoval za cestu ke své vlastní filosofii a navazoval na Kanta v rozlišení *věci o sobě a jevu věci*.¹⁰ U Kanta je *věc o sobě* to, co existuje mimo hranici našeho lidského poznání a o níž nemůžeme vědět nic

⁶ STÖRIG, Hans Joachim. *Malé dějiny filosofie*, s. 130.

⁷ PLATON. *Timaios, Kritias*, s. 28.

⁸ Tamtéž, s. 34.

⁹ MANN, Thomas. *Schopenhauer: nesmrtelné stránky z díla Arthura Schopenhauera Svět jako vůle a představa jak je vybral a vysvětlil*, s. 10.

¹⁰ STÖRIG, Hans Joachim. *Malé dějiny filosofie*, s. 385.

víc, než co nám podává zkušenost.¹¹ Co Kant nazývá *věci o sobě*, je v Schopenhauerově filosofii podstatou všeho živého a to je vůle. Podle Kanta je celý náš svět podřízen třem zákonům. Jedná se o prostor, čas a kauzalitu. „*Jinými slovy, prostor, čas a kauzalita jsou výtvořiny našeho intelektu a naše představa o věcech, k jejich obrazu vytvořena a jimi podmíněna, je proto imanentní, kdežto transcendentní by byla ta, které bychom dosáhli, kdybychom intelekt zaměřili sám na sebe, kdybychom jej podrobili kritice rozumu a kdyby se nám podařilo prohlédnout ony tři prostředníky jako pouhé formy poznání.*“¹² Prostor, čas a kauzalita nejsou určeními věci o sobě, nýbrž patří pouze jejímu jevu a jsou formami poznání. Naše zkušenost je pouze poznáním jevu, ale nikoliv věci o sobě. „*Jelikož ale všechna mnohost, vznikání a zanikání jsou možné jen díky času, prostoru a kauzalitě, vyplývá z toho, že i ony patří jedině jevu, ne věci o sobě.*“¹³

Kant ve své filosofii pojednává o géniovi, a poté i Schopenhauer. Kantův génius disponuje talentem, originalitou a musí být intelektuálně a rozumově nadán. Ke své tvorbě také potřebuje vzdělání. Jeho výtvořiny by neměly být jen reprodukcí a imitací výtvořin druhých.¹⁴ Génius je příroda projevující se v člověku jako rozum. Příroda prostřednictvím něho předepisuje pravidla pro umění, které může být nazýváno krásným uměním. Má nadání vytvářet věci, pro které nelze stanovit žádná pravidla. Jeho stvořené dílo se musí podobat přírodnímu výtvořině. Umělecký génius je úplně sám a neví, jak ideje fungují v jeho hlavě, a tudíž není schopen poučit druhé.¹⁵ Podstatným prvkem tvůrčího génia je duch. Jedná se o vrozenou vlastnost, bez které nelze v umění nic původního stvořit. Génius se neřídí žádnými pravidly, ale tvoří vzor, ze kterého je možné vyvozovat pravidla. Je zprostředkovatelem mezi smyslovým a nadsmyslovým světem, protože má schopnost vytvářet a znázornit ideje.

¹¹ STARK, Stanislav. *Filosofie 18. - 20. století*, s. 18.

¹² MANN, Thomas. *Schopenhauer: nesmrtelné stránky z díla Arthura Schopenhauera Svět jako vůle a představa jak je vybral a vysvětlil*, s. 12-13.

¹³ SCHOPENHAUER, A., *Svět jako vůle a představa I.*, s. 145.

¹⁴ ZÁTKA, Vlastimil. *Kantova teorie estetiky: Studie k dějinám filozofie 18. století*, s. 112-113.

¹⁵ GILBERT, K. E. - KUHN H., *Dějiny estetiky*, s. 274.

Estetické ideje jsou projevy obrazotvornosti. Géníus vytváří obrazy, které přesahují hranice abstraktního myšlení.¹⁶ Celkově se dá říci, že géníus je oproštěný od veškerých žádostí a vidí věci, jaké skutečně jsou.¹⁷ Jak u Kanta, tak u Schopenhauera je podstatné, aby géníus oplýval fantazií, bez které by nebylo vůbec možné sdělit pomocí umění poznané ideje. U Kanta géníus přizpůsobuje fantazii normám vkusu.¹⁸ Naproti tomu Schopenhauer svému géniovi neklade žádné hranice v jeho osobitosti a originalitě.

Dále se Kant zabývá pojetím vznešeného. Vznešenost je podle Kanta forma estetična, která souvisí s nekonečností, velikostí a neomezeností.¹⁹ Tedy vznešenost je stavem zvláštního zalíbení mysli. Pocit estetické vznešenosti vzniká ve vzájemném působení mezi rozumem a obrazotvorností. Umožňuje tak pozitivní náhled za smyslový svět a představuje bránu k pravému nekonečnu duchovně mravního světa.²⁰ Podstata vznešenosti je způsobena u Schopenhauera stejně jako u Kanta z pocitu nepřiměřenosti. Schopenhauer přebírá od Kanta dva druhy vznešenosti. Jedná se o dynamickou a matematickou vznešenost. Kantova matematická vznešenost spočívá v tom, jak na nás působí předmět, který nedokážeme změřit. Může se jednat např. o Egyptské pyramidy nebo o chrám svatého Petra v Římě. Větší význam má však dynamická vznešenost, která představuje sílu a vztahuje se k nějakému přírodnímu objektu, který je schopen v nás vzbudit strach. Pro estetický zážitek vznešeného je podstatné, aby člověk nepocíťoval strach. Vznešený předmět je takový, který nás neohrožuje.²¹

U Schopenhaura je dynamická vznešenost skutečnou hrozbou, kdy se boj přírodních sil děje přímo před námi. Důležité je se od nebezpečí oprostit a poté se dostat do čistého nazírání. Při dynamické vznešenosti podle Kanta vnímáme vznešenou moc přírody a jako pozorovatelé jsme v bezpečí.

¹⁶ Tamtéž, s. 274-275.

¹⁷ RÁDL, Emanuel. *Dějiny filosofie II: Novověk*, s. 523.

¹⁸ ZÁTKA, Vlastimil. *Kantova teorie estetiky: Studie k dějinám filozofie 18. století*, s. 118.

¹⁹ VOLEK, Jaroslav. *Kapitoly z dějin estetiky: od antiky k počátku 20. Století*, s. 115.

²⁰ ZÁTKA, Vlastimil. *Kantova teorie estetiky: Studie k dějinám filozofie 18. století*, s. 92-95.

²¹ GILBERT, K. E. - KUHN H., *Dějiny estetiky*, s. 273.

Strach cítíme jen jako možný, i když nám ve skutečnosti nic nehrozí. Pocit matematického vznešena u Schopenhauera vzniká uvědoměním si mizivé nicoty našeho vlastního těla před velikostí.²² Matematická vznešenost u Kanta tkví v tom, že ideje velikosti nejde porovnat s nějakým měřítkem. Jde o ideje, které přesahují smyslovou zkušenost.²³

Schopenhauerovo myšlení je prostoupeno Platónem a Kantem. Od Platóna převzal *ideje* a od Kanta *věc o sobě*. „Z obou filosofů si vybral, co mohl potřebovat, a jeho sklon k tradici byl vrcholně uspokojen tím, že to mohl tak dobře potřebovat, ačkoliv z toho ovšem učinil něco zcela jiného, jak to bylo dáno jeho naprostou odchylnou povahou, totiž: povahou daleko „modernější“, bouřlivější a bolestnější.“²⁴

²² SCHOPENHAUER, A., *Svět jako vůle a představa I.*, s. 171.

²³ KANT, Immanuel. *Kritika soudnosti*, s. 89-90.

²⁴ MANN, Thomas. *Schopenhauer: nesmrtelné stránky z díla Arthura Schopenhauera Svět jako vůle a představa jak je vybral a vysvětlil*, s. 13.

3 Filosofie Arthura Schopenhauera

Schopenhauerova filosofie bývá nazývána filosofií pesimismu. Podle něho je život utrpením a lidské potřeby vyvolané vůlí k životu plodí nespokojenost a bolest.²⁵ Dalším charakteristickým prvkem jeho myšlení je voluntarismus. Voluntarismus je nauka, která říká, že principem světa není ztělesnění racionálního nebo morálního řádu, ale spíše vůle jako taková, která je nakonec nesmyslnou snahou o přežití a nalézá se všude v přírodě.²⁶

3.1. Svět jako představa

„Svět je má představa“ - těmito slovy začíná Schopenhauerův spis *Svět jako vůle a představa*, ve kterém jsou vyjádřeny jeho myšlenky a názory. Svět jako má představa představuje vnější stránku světa, která je poznatelná každému jednotlivci. Člověk by si měl uvědomit, že nezná Slunce, protože je to jeho oko, které může spatřit Slunce.²⁷ V Schopenhauerově podání je svět pojatý jako jev, který sice neexistuje sám o sobě, ale má svůj pevný základ.²⁸ Schopenhauer poukazuje na to, že v životě se totiž nezaobíráme skutečnými věcmi, neboť máme přístup pouze k představám. Tedy to, co kolem sebe člověk pozoruje a vnímá je pouhou představou a celý svět je pouze objektem vzhledem k subjektu.²⁹ Subjekt je to, co vše poznává a není nikým poznáváno. „*Je tudíž nositelem světa, stále předpokládanou podmínkou všech jevů, všech objektů: neboť pouze pro subjekt je vše, co tu jen vůbec je.*“³⁰ Subjektem shledává každý sám sebe, ale jen pokud poznává a není on sám objektem poznání. Samotné tělo je objektem a z tohoto hlediska je také představou. Tělo je objektem mezi objekty a podléhá zákonům objektů, i když je objektem bezprostředním.³¹

²⁵ SCHNIERER, Miloš. *Přehled dějin estetiky*, s. 95.

²⁶ AUDI, Robert. *The Cambridge dictionary of philosophy*, s. 964.

²⁷ SCHOPENHAUER, A., *Svět jako vůle a představa I.*, s. 20.

²⁸ STARK, Stanislav. *Filosofie 18. - 20. století*, s. 18.

²⁹ SCHOPENHAUER, A., *Svět jako vůle a představa I.*, s. 20.

³⁰ Tamtéž, s. 21.

³¹ Tamtéž, s. 21.

Svět, ve kterém se nacházíme, je vůlí a představou současně. „*Každý nachází sám sebe jako tuto vůli, v níž spočívá vnitřní podstata světa, tak jako se každý nalézá také jako poznávající subjekt, jehož představou je celý svět, který potud má svou existenci jen ve vztahu k vědomí subjektu jako jeho nutného nositele.*“³² Základním prvkem světa představy je intelekt. Právě vůle stojí za stvořením intelektu. Představa, která vzniká, má posloužit vůli a být prostředkem jejich cílů „*Čím níže člověk v intelektuálním ohledu stojí, tím méně tajemná je pro něho jeho existence: spíše se mu zdá, že všechno samo sebou chápe, jak je a že je. To spočívá v tom, že jeho intelekt ještě zůstal zcela věrný svému původnímu určení sloužit jako médium motivů vůli, a proto je pevně spojen se světem a přírodou jako jejich integrovaná součást, tedy postavit se sám pro sebe a pojímat svět čistě objektivně.*“³³

3.2. Svět jako vůle

Vůle se projevuje jako hybná a tvořivá síla, která je základem bytí, pramenem jevů a není ničemu podřízena. Vůle je podstatou všech bytostí a věcí. Podle Schopenhauerova názoru je i svět výtvořem vůle. Vůle se projevuje v neživém světě, kde působí jako přitažlivá a odpudivá síla. V živém světě je důležité fungování vůle u člověka. Pud člověka vede k tomu, aby se snažil zachovat svoji existenci. Člověk je se svým životem uskutečněním vůle. Jde o podstatný princip, který lze pochopit na základě prožití vlastního života. K pochopení vůle dojdeme, když ji sami na sobě zakusíme, neboť je to pud, který nás nutí žít.³⁴ Vůli je možné rozeznat nejen u lidí samotných, ale i u zvířat. „*Co se mi v normálním pohledu ukazuje jako objekt mezi objekty, odkrývá se mi pomocí vnitřní zkušenosti, jež se zaměřuje na mé jednání, jakožto má vlastní objektivovaná vůle. Zkrátka porozumím, že skrytým základem, pružinou určitého pohybu, např. mé ruky, je vůle. Jinak řečeno, nahlížím, že tělo je jen jevem vůle.*“³⁵ Vůle jako věc o sobě je nepoznatelná a poznáváme ji pouze prostřednictvím projevů.³⁶

³² SCHOPENHAUER, A., *Svět jako vůle a představa I.*, s. 140.

³³ SCHOPENHAUER, A., *Svět jako vůle a představa II.*, s. 116-117.

³⁴ STARK, Stanislav. *Filosofové 18. - 20. století*, s. 18.

³⁵ SCHOPENHAUER, A., *O vůli v přírodě a jiné práce*, s. 10.

³⁶ ABENDROTH, Walter. *Schopenhauer*, s. 41.

Vůle utváří charakter lidí a stejně je tomu i s lidským tělem. Všechny tělesné a vědomé funkce člověka podléhají potřebám, jako je spánek a únava. Jen vůle nikdy neochabuje.³⁷ V lidském životě jsou narození a smrt ve vzájemné rovnováze a patří k jevům vůle.³⁸ Avšak nejsilnějším projevem vůle k životu je pud rozmnožovací. Dá se říci, že ten překonává dokonce i smrt. Pokud bude vůle, bude zde také život a svět. Vše, co existuje, je projevem vůle.³⁹

3.2.1 Vůle k životu

Lidský život přináší utrpení a příčinou je snaha člověka uspokojovat své potřeby. Uspokojování vlastních potřeb vede k vytváření dalších potřeb, a tak člověka provází utrpení. Naplnění je ovšem jen dočasné, ale vůle je nekonečná. Toto utrpení je člověku přisouzeno a nemůže mu uniknout.⁴⁰ Veškeré snažení je projevem samotné vůle. V životě je člověk neustále ovlivňován svými pudy, touhami, potřebami a díky tomu nelze nalézt absolutní klid a štěstí. Existuje ovšem řešení, jak lze utrpení zmírnit. Stačí se zřeknout veškerých žádostí a potřeb, dát se na cestu odříkání, kde dochází k minimalizaci lidských potřeb, tedy i ke zmírnění utrpení. Lidé ovšem nejsou ochotni se svých potřeb a tužeb vzdát. A tak je lidská společnost složena z nešťastných a trpících lidí.⁴¹

S formou života také souvisí pojetí času. Tedy kolik času lidé věnují přemýšlení o přítomnosti, minulosti a budoucnosti. Lidé, kteří se zabývají jen přítomností, jsou lehkovážní. Ti, kteří přemýšlí nad budoucností, se připravují o přítomnost. Vlastní minulost již nelze změnit. Dle Schopenhauera je pouze přítomnost skutečnou a pravou formou všeho života. Žádný člověk nežil v minulosti a v budoucnosti též nebude žít. „*Nemusíme tedy bádát po minulosti před životem, ani po budoucnosti po smrti, spíše máme uznat přítomnost za jedinou formu v, níž se sobě zjevuje vůle.*“⁴² Minulost a budoucnost existují v představě a to jediné, co trvá s jistotou, je přítomnost.

³⁷ STÖRIG, Hans Joachim. *Malé dějiny filosofie*, s. 387.

³⁸ MANN, Thomas. *Schopenhauer: nesmrtelné stránky z díla Arthura Schopenhauera Svět jako vůle a představa jak je vybral a vysvětlil*, s. 134.

³⁹ STÖRIG, Hans Joachim. *Malé dějiny filosofie*, s. 387.

⁴⁰ STARK, Stanislav. *Filosofie 18. - 20. století*, s. 18.

⁴¹ Tamtéž, s. 18.

⁴² SCHOPENHAUER, A., *Svět jako vůle a představa I.*, s. 226.

Lidský a zvířecí život je poháněn boji a zápasy. Pud vede každého z nás k tomu, aby žil svůj život, bojoval, i když při tom trpí.⁴³ Život každého živého jedince směřuje k nevyhnutelnému konci a tím je smrt. Podle Schopenhauerova stanoviska nemá význam vyhýbat se smrti, neboť každý jev musí zákonitě zaniknout. Schopenhauer není toho názoru, že východiskem ze všeho utrpení by měla být sebevražda. „*V souladu s vlastní teorií smrti upozorňuje, že sebevrah ničemu neunikne, protože pouze zaměňuje jednu jevovou existenci za jinou, pochopitelně rovněž tragickou. Navíc se sebevražda vyznačuje zvláštním paradoxem. Tím, že život popírá, ve skutečnosti ho potvrzuje.*“⁴⁴ K ukončení utrpení lze dojít, pokud popřeme vůli k životu a opovrháme jeho požitky. Sebevrah si přeje žít svým životem, ale je nespokojen s jeho dosavadními podmínkami. Tedy vzdává se pouze svého života, ale nikoliv vůle k samotnému životu. Sebevražda vychází ze silného potvrzení vůle a ukončením života se zničí jen jednotlivý jev.⁴⁵ „*Právě proto sebevrah nemůže přestat chtít, přestává žít a vůle si přitakává právě tímto zrušením svého jevu, jelikož už si jinak přitakat nemůže. Utrpení přibližuje a jako takové otevírá možnost k popření vůle, avšak ví o sobě, že tím, že zničí-li jev vůle tělo, zůstane vůle nezlomená.*“⁴⁶ K popření vůle se můžeme dopracovat tak, že se zbavíme veškerého chtění a potlačíme v sobě naše pudy, tužby a vášně.⁴⁷ Člověk se odvrací od světa a snaží se, aby po ničem netoužil. Další možnou cestou je přechodné osvobození ve formě estetické kontemplanace, která tkví v tom, že se od vůle můžeme osvobodit prostřednictvím nazírání na předmět.⁴⁸

⁴³ STARK, Stanislav. *Filosofie 18. - 20. století*, s. 18.

⁴⁴ SCHOPENHAUER, A., *O vůli v přírodě a jiné práce*. s. 16.

⁴⁵ SCHOPENHAUER, A., *Svět jako vůle a představa I.*, s. 315.

⁴⁶ SCHOPENHAUER, A., *Svět jako vůle a představa I.*, s.

⁴⁷ ABENDROTH, Walter. *Schopenhauer*, s. 56.

⁴⁸ MCGREAL, Ian Philip. *Velké postavy západního myšlení: Slovník myslitelů*, s. 415.

4 Schopenhauerovo pojetí umění a druhy umění

Z myšlenky, že „*idea se nám v uměleckém díle nabízí snáz než bezprostředně v přírodě a skutečnosti*“⁴⁹, rozvinul Schopenhauer svou úvahu o umění. Zabývá se konkrétními druhy umění, jako je architektura, malířství, sochařství, poezie a hudba. Podle Schopenhauerova výkladu je umění formou poznání. Jediným cílem umění je poznání idejí a sdělení tohoto poznání.⁵⁰ Jejich podstatný rozdíl spočívá jen v tom, jakým stupněm objektivace vůle je podávaná idea.⁵¹ Umělci nám umožňují uvědomit si ubohost a utrpení tohoto světa. Umění člověka povznáší.

4.1. Rozdíl mezi pojmem a ideou

Ve své filosofii Schopenhauer rozlišuje ideu a pojem. V umění nalezneme ideu, která je názorná, obecná a zastupuje nekonečné množství jednotlivých věcí. Idea je dosažitelná jen géniovi a také tomu, který díky dílům génia povýšil své poznání do určitého geniálního naladění. Je možné ideu zachytit a zopakovat v uměleckém díle. Dokáže oslovit a zaujmout člověka podle míry jeho vlastní intelektuální hodnoty. Významná díla každého umění nejsou dostupná všem lidem, neboť nedisponují schopností rozumět umění. Pojem je abstraktní, pochopitelný, každému dostupný a dosažitelný. Také je možné ho uchopit rozumem a slovem je sdělitelný bez dalšího zprostředkování. Idea a pojem společně zastupují mnohost reálných věcí.⁵² Rozdíl mezi nimi lze vyjádřit srovnáním. „*Pojem se rovná mrtvé schránce, v níž to, co do ní bylo vloženo, skutečně leží vedle sebe, nedá se však už z ní vyjmout nic víc než to, co se do ní vložilo. Idea se rozvíjí v tom, co ji zachycuje a rovná se živému, rozvíjejícímu se organismu, obdařenému plodivou silou, který přináší to, co v něm neleželo.*“⁵³ Pojem je užitečný a potřebný pro život a vědu. Idea je jedinečným pramenem každého skutečného uměleckého díla. Dílo je stvořeno géníem nebo člověkem, který se na chvíli povznesl ke

⁴⁹ ABENDROTH, Walter. *Schopenhauer*, s. 46.

⁵⁰ GILBERT, K. E. - KUHN H., *Dějiny estetiky*, s. 367.

⁵¹ SCHOPENHAUER, A., *Svět jako vůle a představa I.*, s. 205.

⁵² Tamtéž, s. 191-192.

⁵³ Tamtéž, s. 192.

genialitě. Pouze z takového bezprostředního počítku vznikají úžasná díla, která v sobě nesou nesmrtelný odkaz. Opravdoví umělci tvoří na základě poznání idejí.⁵⁴

Kromě skutečných umělců také nalezneme manýristy, kteří v umění vycházejí z pojmu. Všimají si toho, co je na pravých dílech zajímavé a zachycují to v pojmu. Tedy otevřeně a záměrně napodobují dílo. Samotný pojem nemůže dát nikdy dílu jeho originalitu a vnitřní život. Pouze skutečná díla, která jsou čerpána z přírody, ze života, zůstávají stále mladá a plná síly. Tyto díla patří lidstvu.⁵⁵

Účelem umění je usnadnění poznání idejí. Každému člověku se podstata uměleckého díla nemusí zjevovat stejně. Jakékoliv umělecké dílo působí pomocí fantazie. Prostřednictvím uměleckého díla nemá být všechno dáno přímo smyslům, pouze jen tolik, kolik je třeba, aby byla fantazie podnícena. Takové voskové figury nepřinášejí žádný estetický účinek. Je to dáno tím, že napodobují až moc přesně a již nenechávají člověku žádné místo pro jeho fantazii. Vosková figura dává barvu a formu zároveň. Naproti tomu sochařství nám dává formu bez barvy a malířství sice dává barvu, ale jen pouhé zdání formy. Obojí se tedy obrací na fantazii diváka a podněcuje ji. Pouhá slova v poezii působí nejvíce na naši fantazii.⁵⁶

4.2. Génius

Když Schopenhauer hovoří o umění, obvykle tím míní nejvyšší umělecká díla, která jsou produkty génia.⁵⁷ Podstata geniality spočívá ve schopnosti čisté kontempace a vytržení poznání z vůle. Genialita je nejdokonalejší objektivitou. Být geniálním je schopnost chovat se čistě nazíravě a vyjmout poznání ze služby vůle, zřeknout se vlastního já a stát se tak ryze poznávajícím subjektem.⁵⁸ Nedílnou složkou geniality je schopnost vnímat svět a ponořit se do fantazie. Fantazie slouží géniovi ke schopnosti poznat a nazírat ideje. Génius je schopen v jediném předmětu spatřit tisíce věcí.⁵⁹

⁵⁴ Tamtéž, s. 193.

⁵⁵ Tamtéž, s. 193.

⁵⁶ SCHOPENHAUER, A., *Svět jako vůle a představa II.*, s. 298-299.

⁵⁷ JACQUETTE, Dale. *The Philosophy of Schopenhauer*, s.156.

⁵⁸ SCHOPENHAUER, A., *Svět jako vůle a představa I.*, s. 156.

⁵⁹ GILBERT, K. E. - KUHN H., *Dějiny estetiky*, s. 367.

Génius potřebuje fantazii k tomu, aby ve věcech neviděl jen to, co příroda sama vytvořila, ale to, co se vlastně namáhá tvořit, ale co kvůli vzájemnému boji svých forem nemůže dokončit.⁶⁰ Génius se snaží dosáhnout poznání a je veden touhou poznat čisté ideje. Ve svém životě usiluje o to, aby se mohl zmocnit ideje každé věci, a stává se tak velmi často, že zapomíná vnímat svůj život.⁶¹ V představivosti umělce se utváří formy, které v umění prezentuje podle svého vlastního způsobu poznávání.⁶²

Génius je obdařen schopností nahlížet ideje a vytvářet umění, kterému věnuje veškerý svůj čas. Často se stává, že geniální lidé bývají výbušní, nepředvídatelní a dá se i říci, že někdy to může hraničit až se šílenstvím. Kromě samotného génia existuje i obyčejný člověk. Obyčejný člověk u pozorování příliš dlouho nesetrvá. Svoji pozornost směřuje na věc tehdy, když má nějaký určitý vztah k jeho vůli. Dlouho se však nezdržuje u pouhého nazírání a určitým předmětem se zabývá do té doby, dokud nenalezne pojem, podle něhož se mu předmět bude zdát jasným a pochopitelným. To je důvod, proč je se vším tak rychle hotový. Obyčejný člověk dělá všechno pro vlastní blaho, a proto k tomu využívá různé věci. Také neztrácí svůj čas pozorováním života samotného.⁶³ Rozdíl mezi člověkem a géniem spočívá v odlišnosti použití intelektu. Člověk používá svůj vlastní intelekt k tomu, k čemu ho určila příroda, a to k chápání vztahů věcí. Naproti tomu génius používá intelekt proti jeho určení, k chápání objektivní podstaty věcí.⁶⁴

Podle Schopenhauera má každý člověk v sobě schopnost vidět věci jako čisté ideje. Pokud by těmito idejemi člověk vůbec nedisponoval, nebyl by schopný vnímat umělecká díla. Génius díky svému způsobu poznávání je schopen zopakovat ideu v jakémkoliv díle a tím zachycenou ideu sdělit jiným lidem.⁶⁵ Estetické zalíbení tedy může být vyvoláno buď uměleckým dílem, nebo jen nazíráním přírody a života.

⁶⁰ SCHOPENHAUER, A., *Svět jako vůle a představa I.*, s. 156.

⁶¹ Tamtéž, s. 157.

⁶² JACQUETTE, Dale. *The Philosophy of Schopenhauer*, s.163.

⁶³ SCHOPENHAUER, A., *Svět jako vůle a představa I.*, s. 157.

⁶⁴ SCHOPENHAUER, A., *Svět jako vůle a představa II.*, s. 285.

⁶⁵ SCHOPENHAUER, A., *Svět jako vůle a představa I.*, s. 163.

Umělecké dílo slouží jako prostředek k poznání. Z uměleckého díla vyčnívá idea jasněji proto, že umělec skutečnou ideu poznal. Ve svém díle génius ideu zopakuje čistě a oproštěnou od veškeré skutečnosti. Umělec nám propůjčuje své oči, které jsou darem, a nechává nás se dívat. „*Že tyto oči má a poznává podstatné, je právě vrozený dar génia. Že je však schopen také nám propůjčit tento dar, přesadit nás do svých očí, to je získané, to je technika umění.*“⁶⁶

4.3. Alegorie

Účelem veškerého umění je sdělení zachycené ideje. U alegorického uměleckého díla se záměrně vychází z nějakého pojmu. Jedná se tedy o umělecké dílo, které označuje něco jiného, než co podává. Idea se vyslovuje názorně, bezprostředně a nepotřebuje žádné naznačování. „*Co je tedy takto naznačeno a reprezentováno něčím jiným, protože samo nemůže být znázorněno, je vždy pojem.*“⁶⁷ Alegorií je označován pojem a divákův zájem musí být odveden od názorné představy ke zcela jiné. Cílem alegorického umění není podání zachycených idejí. Alegorie nejsou nic jiného než hieroglyfy ve výtvarném umění. U alegorie rozlišujeme mezi reálným a nominálním významem nějakého obrazu. Nominální význam je právě to alegorické jako takové. Reálný význam je to, co je skutečně podané. Pokud působí reálný význam, alegorický jde stranou, ale může tomu být i opačně. Pokud má alegorický obraz i uměleckou hodnotu, pak je nezávislá na tom, co podává jako alegorie. Takové dílo slouží k vyjádření pojmu a ideje, přičemž pouze vyjádření ideje může být uměleckým účelem. Stává se, že alegorie může způsobit škodu, neboť odvádí náš zájem od ideje k pojmu. A to je proti záměru pravého a skutečného umění. Alegorie je v poezii užitečná a účelná na rozdíl od výtvarného umění, kde nás odváděla od názorného k pojmu. V poezii je tomu však opačně. V poezii nás alegorie směřuje od pojmu k názornému.

⁶⁶ Tamtéž, s. 162-163.

⁶⁷ SCHOPENHAUER, A., *Svět jako vůle a představa I.*, s. 194.

Ve slovech je bezprostředně daný pojem a účelem je vést od něho k názornému, jehož podání motivuje fantazii diváků. Pojem v poezii je materiálem bezprostředně daným, který můžeme opustit, abychom navodili něco odlišného, v němž se dosahuje cíle. V poezii mohou být abstraktní myšlenky a pojmy nepostradatelné, i když samy o sobě nejsou schopny žádné názornosti.⁶⁸

4.4. Hudba

Hudba je nejvyšším druhem umění a mocně působí na hlubiny každého lidského nitra. Zatímco ostatní umění znázorňují ideje jako objektivace vůle, hudba je projevem vůle samotné.⁶⁹ V hudbě na rozdíl od ostatních druhů umění nepoznáváme ideje. Hudba je nejbezprostřednějším obrazem vůle samé. „*Hudba je totiž tak bezprostřední objektivací a odrazem celé vůle, jako je svět sám, dokonce jako jsou ideje, jejichž znásobeným projevem svět vytváří jednotlivé věci. Hudba tedy vůbec není, jako jiná umění, odrazem idejí, nýbrž odrazem vůle samé, jejíž objektitou jsou i ideje*“.⁷⁰ Zobrazuje vůli, a proto je její účinek působivý než účinek jiných umění. V ní se nachází nejhlubší podstata člověka a všech věcí.⁷¹ Podstata člověka spočívá v tom, že jeho vůle neustále o něco usiluje a pokud se nedostaví nové přání, znamená to nudu. Samotná melodie se odchýlí od primárního tónu různými způsoby, čímž se vyjadřuje úsilí vůle.⁷² Melodie je odhalením nejhlubších tajemství lidského cítění a chtění. Melodie je dílem génia a zjevuje niternou podstatu světa.⁷³ Melodie se skládá ze dvou prvků. Rytmičského, ve kterém jde o trvání tónů a harmonického, jež udává výšku a hloubku tónů. U obou prvků je také podstatný čas. Hudba musí obsahovat oba tyto prvky ve vyváženém poměru, aby byla dokonalá. Rytmus je v čase to, co v prostoru je symetrie. Můžeme vidět určitou podobnost mezi architekturou a hudbou. Podobnost mezi nimi tkví jen ve vnější formě. Architektura je totiž pouze v prostoru, aniž by měla nějaký vztah k času. Naproti tomu hudba se nachází jedině v čase, aniž by měla vztah

⁶⁸ Tamtéž, s. 194-197.

⁶⁹ VOLEK, Jaroslav. *Kapitoly z dějin estetiky: od antiky k počátku 20. Století*, s. 147.

⁷⁰ SCHOPENHAUER, A., *Svět jako vůle a představa I.* s. 210.

⁷¹ STÖRIG, Hans Joachim. *Malé dějiny filosofie*, s. 391.

⁷² VOLEK, Jaroslav. *Kapitoly z dějin estetiky: od antiky k počátku 20. Století*, s. 147.

⁷³ SCHOPENHAUER, A., *Svět jako vůle a představa I.*, s. 211-212.

k prostoru. Symetrie a rytmus jsou rozděleny na části, které si odpovídají. Hudební skladba je rozdělena na takty a ty jsou tvořeny periodami, které pak vytváří další důležité části, až dojde ke vzniku díla.⁷⁴

Harmonie se skládá ze čtyř hlasů, kterými jsou bas, tenor, alt a soprán. Tyto čtyři hlasy odpovídají uspořádání přírody v řadě bytostí, tedy říši minerálů, rostlin, zvířat a člověka. Rozlišujeme širokou a úzkou harmonii. U široké harmonie zůstává bas daleko, tedy musí zůstat ve větším odstupu od tří vyšších hlasů. Zatímco u úzké harmonie je bas blíže. Veškerá harmonie tónů spočívá ve shodě vibrací a ke znění dvou tónů dochází při každém druhém, třetím, nebo čtvrtém záchvěvu, a poté pak vznikají oktávy, kvinty nebo kvarty.⁷⁵

S melodií je také spojena rychlost. Rychlé melodie jsou veselé a představují tak štěstí, zatímco pomalé melodie jsou smutné a nalezneme v nich bolest a prázdnotu. Hudba nemá hmotný materiál, tvary ani barvy. K postihnutí vůle používá pouze svých vlastních výrazových prostředků, kterými jsou tóny. Prostřednictvím tónin a melodií je možné vystihnout různé pocity, afekty, touhy a charakterové vlastnosti. Hudba vyjadřuje pouze vnitřní podstatu, vůli samu. Dokážeme porozumět tomu, co hudba vyjadřuje. Těž jsme si vědomi, že působí na naši představivost. Opera v naší fantazii vyvolává obrazy a poté i pocity. V opeře dochází ke spojení hudby a textu.⁷⁶ Opera se snaží svůj umělecký účinek zvýšit především tím, že věnuje více pozornosti uměleckým prostředkům, do kterých patří kostýmy a kulisy. Více se pak soustředíme na příběh a kostýmy než na samotnou hudbu. Přitom vnímání hudby je tím nejdůležitějším. Mnohem čistší hudební požitek nám přináší mše. Neobjevují se zde žádné umělecké prostředky, které by odváděly naši pozornost. Při ní se soustředíme čistě jen na hudbu.⁷⁷

⁷⁴ SCHOPENHAUER, A., *Svět jako vůle a představa II.*, s. 332-333.

⁷⁵ Tamtéž, s. 328-332.

⁷⁶ SCHOPENHAUER, A., *Svět jako vůle a představa I.*, s. 213.

⁷⁷ SCHOPENHAUER, Arthur. *Parerga a paralipomena*, s. 240-241.

Slova jsou pro hudbu cizím přídavkem podřadné hodnoty, neboť účinek tónů je mocnější. Slova jsou do hudby vtělena a zauímají pouze podřadné místo a musí se zcela přizpůsobit hudbě. Opačně je tomu u písně nebo operního textu, k nimž je připojena hudba. Hudba, jež doprovází text, umocňuje pocit, který slova vzbuzují. Podle Schopenhauera je vhodnější tvořit text k hudbě a nikoliv naopak. Takový přídavek básnictví k hudbě vítáme a to, že nás zpěv se slovy těší, spočívá v tom, že je přitom podníceno poznání. Bezprostřední poznání je to, pro něž hudba vyjadřuje hnutí vůle samotné. Zprostředkované poznání je vyznačené pojmy.⁷⁸

Hudba je nejrozvinutější a nejdokonalejší umění vystihující nejvnitřnější podstatu světa. Jak již bylo zmíněno, hudba se od všech ostatních umění odlišuje tím, že není odrazem jevu či objektivitu vůle, ale odrazem vůle samé. Výsadou hudby je, že dokáže působit na naši duši a povznést ji.⁷⁹

4.5. Poezie

Poezie umí zobrazit lidi, jejich vzájemné vztahy a neshody.⁸⁰ Záměrem poezie je zpřístupnit a sdělit posluchači ideje zřetelně a jasně. Ideje jsou účelem veškerého umění, kromě hudby. Slova jsou sdělována jako abstraktní pojmy a cílem je umožnit posluchači představovat si reprezentanty pojmů ideje života, což se může stát pouze za podpory jeho představivosti.⁸¹ Básník nám skrze své dílo dává možnost nahlédnout do své fantazie a zprostředkovává tak ideje světa a života. Popisuje obrazy všech lidských vlastností, charakterů, jevů a situací. Básnické umění je takové umění, které pomocí slov vzbuzuje obrazotvornost.⁸²

Poezie nás seznamuje s idejemi bytostí skrze jednotlivé, zatímco filosofie nás učí poznat vnitřní podstatu samotných věcí v celku a obecnosti. Poezie má charakter mládí a filosofie charakter stáří. Básnické nadání vzniká v mládí a vnímavost pro poezii je v mládí vášnivá. Mladík se raduje z veršů, ale s narůstajícím věkem jeho náklonnost

⁷⁸ SCHOPENHAUER, A., *Svět jako vůle a představa II.*, s. 329.

⁷⁹ SCHOPENHAUER, A., *Svět jako vůle a představa I.*, s. 213.

⁸⁰ GILBERT, K. E. - KUHN H., *Dějiny estetiky*, s. 370.

⁸¹ SCHOPENHAUER, A., *Svět jako vůle a představa I.*, s. 198-199.

⁸² SCHOPENHAUER, A., *Svět jako vůle a představa II.*, s. 311-313.

upadá a ve stáří převažuje u něho próza. Poezie se od reality odlišuje tím, že v ní je vlastně život pestrý a zajímavý. Naopak život v realitě je bezbolestný, nezajímavý, ale jakmile se stane zajímavým, nezůstane bez bolesti.⁸³

Celá příroda a vše z ní je podané prostřednictvím poezie. Hlavním námětem poezie je především člověk a cílem je předložit jeho lidské chování a snažení.⁸⁴

Mezi důležité prostředky poezie patří rytmus a rým, které upoutají naši pozornost. Zvuk slov získává pomocí rytmu a rýmu určitou dokonalost a významnost, protože se tak stává druhem hudby. Pravý básník se pozná tak, že má nenucenost rýmů. Rýmy se mají objevovat samy od sebe a myšlenky básníkovi už musí vycházet přímo v rýmech. Tedy rýmy a myšlenky by měly vznikat spolu.⁸⁵

Poezii dělíme na klasickou a romantickou. Klasická poezie disponuje čistými, reálnými, lidskými a přirozenými motivy. Naproti tomu romantická poezie má působivé, vyumělkované, konvenční a imaginární motivy.⁸⁶ Drama je nejdokonalejším a také nejobtížnějším druhem poezie. Drama ukazuje, co je podstatou a bytím lidí. Obrací se na smutnou nebo veselou stránku člověka. Události, okolnosti ukazují charakter člověka a z charakteru vzniká jednání, ze kterého vycházejí události. Společným cílem dramatu a také eposu je podávat mimořádné jednání, vznikající z charakteru člověka ve významných situacích. Básník předvádí nejprve charakter v klidovém stavu, v němž je vidět obecné zbarvení. Poté nechá vstoupit motiv, který vede k danému jednání, z něhož vychází silnější motiv. Ten opět vyvolá další významné jednání, které přinese nové motivy, a poté se v závěru vrací ke klidovému stavu a uspokojení.⁸⁷

K nejsnadnějším druhům poezie patří lyrika. Lyriku tvoří opravdoví géniové, avšak vytvářet ji mohou i obyčejní lidé, kteří neoplývají duchovní genialitou. A to v případě, že jsou jejich duchovní síly podníceny nějakým podnětem z vnějšku a nazírání vlastního stavu zvládnou zachytit.

⁸³ Tamtéž, s. 313.

⁸⁴ SCHOPENHAUER, A., *Svět jako vůle a představa I.*, s. 199.

⁸⁵ SCHOPENHAUER, A., *Svět jako vůle a představa II.*, s. 315.

⁸⁶ Tamtéž, s. 316.

⁸⁷ Tamtéž, s. 318.

Básník se v lyrice snaží zachytit nitro celého lidstva a také pocity lidí v minulosti, přítomnosti a budoucnosti, v situacích, které se stále opakují.⁸⁸ V různých formách básník ukazuje princip lidské povahy. Lyrické výtvary skutečných básníků zůstávají neustále účinné a svěží. Básník dokáže obyčejné věci zpracovat umělecky díky svým pocitům. Cílem lyriky je zachytit okamžitou náladu a ztělesnit ji v písni. Podstatou písně a lyrického stavu je pocit kontrastu chtění a čistého nazírání.⁸⁹

V objektivních druzích básnictví se ideje lidstva předkládají správným podáním významných charakterů v situacích, ve kterých se plně rozvinou. Významné charaktery nestačí jen pravdivě a věrně předvést, ale musí se uvést do takových situací, v nichž se jejich vlastnosti úplně rozvinou a ukážou se výrazně v ostrých obrysech. Tyto situace nazýváme významné. V reálném životě a v dějinách dochází k takovým významným situacím pouze náhodou. Básnické umění zpředmětňuje ideu člověka, která se podává v jednotlivých charakterech.⁹⁰

Za vrchol básnického umění je pokládána tragédie, neboť odhaluje pravý vztah mezi vůlí a lidstvem.⁹¹ V tragédii se nám ukazuje „*podání hrůzné stránky života, že se nám zde předvádí nevýslovná bolest, bída lidství, triumf zla, výsměšná vláda náhody a nezadržitelný pád spravedlivých a nevinných, neboť v tom spočívá významný pokyn o povaze světa a pobývání v něm.*“⁹² Podle Schopenhauera lidský život bývá plný utrpení a vzniká dílem náhody a omylu. Často za utrpení může i osud, který je člověku předurčen. Pravým smyslem tragédie je dědičný hřích, za který hrdina pyká. Je to jedna a ta samá vůle, která ve všech žije a projevuje se. Tragédie nám ukazuje, jak se ušlechtilí lidé vzdávají svých cílů, které doposud měli. Také se vzdávají všech životních požitků, ze kterých měli radost, neboť již nezvládají ten neustálý boj a utrpení. Nakonec dobrovolně ukončí svůj život smrtí.⁹³

⁸⁸ SCHOPENHAUER, A., *Svět jako vůle a představa I.*, s. 203.

⁸⁹ Tamtéž, s. 204.

⁹⁰ Tamtéž, s. 205.

⁹¹ SCHNIERER, Miloš. *Přehled dějin estetiky*, s. 97.

⁹² SCHOPENHAUER, A., *Svět jako vůle a představa I.*, s. 206.

⁹³ Tamtéž, s. 206.

Podstatným prvkem tragédie je podání velkého neštěstí. Básník disponuje třemi metodami podání tragického činu. Neštěstí se může stát prostřednictvím zkaženosti nesmírně zlého charakteru, která jde až za hranice svých možností a je hlavním viníkem utrpení. Dále to může způsobit katastrofa, která je zaviněna osudem, náhodou či omylem. V neposlední řadě se může jednat o složitou zápletku všedního dne, kde jsou proti sobě postaveny osoby s různým typem charakteru. Mezi osobami dochází ke konfliktu a jejich situace je nutí způsobovat si navzájem bolest a utrpení. Přitom v právu není ani jedna ze zúčastněných stran. Tento poslední způsob předčí ostatní dva již zmiňované.⁹⁴ Protože nám ukazuje neštěstí, které vychází z charakterů a konání lidí. Právě tím na nás působí hrůzným dojmem, neboť něco takového by se mohlo stát i nám. V ostatních dvou způsobech je původcem neštěstí vzácná okolnost nebo čin zkaženého člověka.⁹⁵ Tragédie prokazuje člověku službu tím, že mu nechává nahlédnout do nejhorší podstaty bytí. Kromě tragédie existuje také komedie. Ta podněcuje člověka, aby vůli přitakal. Přináší radost, smích a snaží se nás za všech okolností udržet v dobré náladě. Sděluje, že život je velmi dobrý a krátký. Svůj děj ukončuje v době radosti, abychom neviděli, co může přijít potom. Tragédie končí svůj děj tak, že dál již nemůže nic následovat.⁹⁶

4.6. Sochařství a malířství

V sochařství je cílem nalézt krásu a grácii. Hlavním účelem sochařství je vyjevit krásu, i když nemusí být vždy dokonalá a plná tvarů. Sochařství, které vyobrazuje krásné a proporcionální objekty přitaká vůli k životu. V malířství jsou důležitými prvky charakter, výraz a vášeň. Malířství se nezdráhá vyjevit skutečnost reálně a je popřením vůle k životu. Může kromě krásných námětů podávat i náměty ošklivé. Sochařství i malířství sledují ideu krásy, výrazu a půvabu a poté se je snaží zobrazovat.⁹⁷

⁹⁴ Tamtéž, s. 207-208.

⁹⁵ Tamtéž, s. 207-208.

⁹⁶ SCHOPENHAUER, A., *Svět jako vůle a představa II.*, s. 322.

⁹⁷ Tamtéž, s. 307

Podstata zvířat se odhaluje v malířství i sochařství. Zvířata jsou krásná pouze jako druh, nikoliv jako jednotlivci. Slon či tygr jsou zobrazovány jako představitelé svého druhu. Jediný člověk se připojuje ke svému druhu svojí individualitou. Sochařství vyjevuje určité stránky ideje lidství. Sochy charakterizují a vystihují svým dynamickým způsobem smysl a význam člověka jako celku. Člověk je výsledkem vývoje přírody, a proto je i jeho zobrazování nejvyšším uměleckým aktem. Žádný předmět nás nepřivede rychle k estetické kontemplaci jako krásná lidská tvář a postava. Na soše drapérie nesmí schovávat lidskou postavu, ale má zdůraznit a vyzdvihnout její tvary a obrysy.⁹⁸

Lidská krása je idea člověka a stojí na nejvyšším stupni své poznatelnosti. Vyjadřuje se formou, která se nachází v prostoru a nemá žádný vztah k času. Krásná lidská tvář a postava nás strhávají k čistě estetickému nazírání a poznávání idejí. Lidské tělo je komplikovaný systém skládající se z různých částí, ale každá část je podřízena celku, ale přesto má také vlastní život. Jejich části jsou řazeny vedle sebe harmonicky, aby splňovaly podmínky, jejichž výsledkem je krása, která dokonale vyjadřuje rodový charakter.⁹⁹

Krása je odpovídajícím podáním vůle prostřednictvím prostorového jevu, tak grácie je podáním vůle prostřednictvím časového jevu. Je tedy přiměřeným vyjádřením každého volního aktu v každém pohybu. Grácie spočívá v tom, že se pohyb provádí nejsnadnějším a nejpohodlnějším způsobem. Grácii a krásu mají v sobě zvířata a lidé. Naproti tomu rostliny jsou jen prostorovými jevy vůle a k vyjádření jejich podstaty nepatří žádný pohyb. Grácie předpokládá správnou míru údů. Podmínkou grácie je harmonická stavba těla, neboť prostřednictvím ní je možná lehkost a účelnost v každém pohybu a postoji. Grácie není nikdy bez jistého stupně krásy těla. Krása i grácie se navzájem doplňují a ve spojení jsou projevem vůle na nejvyšším stupni její objektivace.¹⁰⁰

⁹⁸ GILBERT, K. E. - KUHN H., *Dějiny estetiky*, s. 369.

⁹⁹ SCHOPENHAUER, A., *Svět jako vůle a představa I.*, s. 182.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 184-185.

Historické malířství se zabývá nejen podáním krásy a grácie, ale také i charakterem. V historickém malířství je charakter vyjádřen znázorněním jednání a může se jednat o jednání kteréhokoli druhu. Zjevuje životní scény každého druhu. Žádné jednání či individuum nemůže být bez významu. Naprosto ve všem se rozvíjí idea lidstva. U malířů se hodnotí většinou jen jejich technická schopnost malovat obrazy z obyčejného života. Důležitější jsou však obrazy, které vystihují události světových dějin. Přitom obojí má svůj význam. Existuje významnost vnější a vnitřní. Vnější významnost je důležitost nějakého jednání ve vztahu k jeho důsledkům pro reálný svět a nacházíme ji v dějinách. Vnitřní významnost „*je hloubka vhledu do ideje lidstva, která ji otevírá, vytahuje na světlo vzácněji vystupující stránku oné ideje tím, že nechá zřetelně a rozhodně se vyslovující individuality, aby prostřednictvím účelně postavených okolností rozvinuly své vlastnosti.*“¹⁰¹ Tato vnitřní významnost platí pouze v umění. Jednání nejvíce významné pro dějiny může být vnitřní významností obyčejné. Ale scéna z obyčejného lidského života může mít vnitřní významnost, i když se v ní lidské chtění a jednání ukazují v jasném světle. Rozlišuje se také mezi nominálním a reálným významem. Nominální význam má určitý vyobrazený okamžik pro dějiny. Reálný význam je stránka ideje lidstva, která je obrazem zpřístupněna nazíráním. Uvedme si příklad. Tedy nominálním významem je nalezení Mojžíše egyptskou princeznou. A reálným významem je zde skutečné nazírání, že nalezenec byl ze svého košíku zachráněn hodnou ženou. V historických námětech a událostech se vyslovuje stránka ideje lidstva.¹⁰²

Nejvýznamnějšími a nejvyššími díly malířství jsou taková, která zobrazují křesťanské postavy. Je v nich vyjádřena nejvyšší podstata moudrosti. Malby tohoto druhu nelze přiřadit k historickým, neboť nepodávají žádnou událost ani jednání. Jsou pouhým seskupením svatých. V mimice lidí a v očích se ukazuje dokonalé poznání, které není zaměřeno na jednotlivé věci, ale na ideje. Toto poznání vede k naprosté rezignaci, vzdání se veškerého chtění, tedy ke spasení.¹⁰³

¹⁰¹ Tamtéž, s. 189.

¹⁰² Tamtéž, s. 189-190.

¹⁰³ Tamtéž, s. 191.

4.7. Architektura

Na nejnižším stupni v umění stojí *architektura*. Hlavními rysy jsou *opora a zátěž*. Poměr obou by měl být přímo úměrný. Zátěž nemůže být bez dostatečné opory a opora bez přiměřené zátěže.¹⁰⁴ Funkcí architektury je ozřejmit boj mezi tíží a pevností. Podstatou architektury je „*přivést k větší názornosti některé z idejí, které jsou nejnižším stupněm objektivity vůle: totiž tíži, kohezi, pevnost, tvrdost, obecné vlastnosti kamene, tyto první, nejprostší, nejtemnější viditelnosti vůle, základní basové tóny přírody.*“¹⁰⁵ Spor mezi těžkou hmotou, která tíhne vůlí k zemi, a vůlí pevného sloupu působící proti tíži kamene nebo cihly, je problém, kterým se architektura musí zabývat. Tíži je potřeba zabránit v její snaze klesat k zemi a pevnost musí dostat břemeno. Sloupy udržují střechu a oblouky drží sílu vlastní rozpínavosti a tlaku. Kromě toho se při stavbě krásných budov musí používat materiál, na kterém je jasně vidět, jaký ve skutečnosti je. Vzhled materiálu však není tolik podstatný. Důležité pro umění je, jak daný materiál dokáže ztělesňovat sílu.¹⁰⁶

Krása nějaké budovy tkví v nápadné účelnosti libovolného dílu vzhledem k celku. Jednotlivý díl má svoji funkci a všechny díly společně tvoří jeden velký celek. Kdyby se jeden díl odstranil, stavba by se rozpadla. V této účelnosti jednotlivého dílu můžeme vidět boj mezi pevností a tíží, podle kterého se nám zjevují nejhlubší stupně objektivace vůle. Použití ozdob bez účelu není vhodné, neboť narušují účelnost budovy a odvádí zájem od idejí.¹⁰⁷

K porozumění a dosáhnutí estetického požitku jakéhokoliv díla je zapotřebí mít názorné poznání o pevnosti, tíži a kohezi jeho hmoty. Naše estetická libost při pohledu na stavbu je zničena, když se dozvíme, že stavebním materiálem je dřevo místo kamene. Je to dáno tím, že se mění a posouvá poměr mezi tíží a pevností, a tedy dochází k narušení všech dílů.

¹⁰⁴ SCHOPENHAUER, A., *Svět jako vůle a představa II.*, s. 301.

¹⁰⁵ SCHOPENHAUER, A., *Svět jako vůle a představa I.*, s. 177.

¹⁰⁶ GILBERT, K. E. - KUHN H., *Dějiny estetiky*, s. 368.

¹⁰⁷ SCHOPENHAUER, A., *Svět jako vůle a představa I.*, s. 177-178.

K estetickému účinku díla architektury je také zapotřebí světla. Architektonická díla získávají krásu v plném slunečním světle na pozadí modrého nebe. Proto se při stavbě budovy bere ohled na účinky světla a oblohy. Teprve jasné a ostré osvětlení zviditelní naprosto všechny části a jejich poměry. Stavební umění je určeno ke zjevování podstaty světla, zcela protikladnému pevnosti a tíži.¹⁰⁸

Díla stavebního umění se od výtvarných umění odlišují tím, že nepodávají obraz, ale věc samu. V architektuře umělec staví na správné místo divákovi jen objekt a usnadňuje mu zachycení ideje tím, že dovede skutečný jednotlivý objekt k jasnému a úplnému výrazu jeho podstaty.¹⁰⁹

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 178-179.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 179.

5 Estetické kategorie

5.1. Směšné

Směšné vzniká na základě inkongruence mezi myšleným a názorným. Dva typy směšného představují vtip a bláznovství. Vtip je záměrný a sdělován prostřednictvím slov. U vtipu se vychází od předmětů k pojmu, jež má dané předměty na chvíli ztotožňovat. Bláznovství je neúmyslné. Ukazuje se nejvíce ve skutcích, ale i ve slovech. U bláznovství na rozdíl od vtipu se postupuje od pojmu k předmětům, které jsou ze stanoviska jistého pojmu stejně nazírány, a je s nimi také naprosto stejně jednáno. Charakteristickým znakem bláznovství je pedanterie. Vzniká z toho, že jedinec neoplývá příliš velkou důvěrou ke svému vlastnímu uvažování, a tak mu nechce v jednotlivém případě přenechat bezprostřední poznávání a staví ho do poručnictví rozumu. A vychází tak z všeobecných pojmů, pravidel, maxim a jimi se chce řídit v umění a životě. „*Tu se brzy ukazuje neshoda pojmu se skutečností, to že pojem nikdy nesestupuje k jednotlivosti a že jeho všeobecnost a strnulá určitost se nikdy nemůže přesně hodit k jemným odstínům a rozmanitým modifikacím skutečnosti.*“¹¹⁰

Protikladem smíchu je vážnost, která spočívá v dokonalém souladu a kongruenci pojmu nebo myšlenky s názorným. „*Vážný člověk je přesvědčen, že věci myslí, jak jsou, a že ony jsou, jak je myslí.*“¹¹¹ Přejít z vážnosti ke smíchu je velmi snadné a lze člověka podnitit maličkostí. Vážnost může být snadno narušena neočekávanou neshodou. Čím více se člověk chová vážněji, tím snadněji a srdečněji se dokáže smát. Jestliže je u člověka smích nucený a přehnaný, tak morálně a intelektuálně strádá. Přitom smích je pro člověka velmi charakteristický a důležitý. Snadno nás může urazit smích druhé osoby, pokud se vysmívá tomu, co děláme nebo říkáme.¹¹² Jestliže bereme věci příliš vážně, nemůžeme se jim smát. Pokud člověk upadne, smějeme se mu. Jakmile si při pádu zlomí třeba nohu, smích nás k jeho osobě rychle přejde.

¹¹⁰ SCHOPENHAUER, A., *Svět jako vůle a představa I.*, s. 64.

¹¹¹ SCHOPENHAUER, A., *Svět jako vůle a představa II.*, s. 73.

¹¹² Tamtéž, s. 73.

Schopenhauer staví do vzájemného protikladu humor a ironii. Humor se vyznačuje subjektivním charakterem, tedy je zde pro naše vlastní pobavení. Naproti tomu ironie je objektivní, což znamená, že jsme ironičtí k druhým osobám. Rozdíl mezi humorem a ironií leží v přístupu k vážnosti. Ironie nám sděluje vážnou věc, kterou následně proměňuje v žert. Opakem ironie je humor, kde se vážnost skrývá za žertem.¹¹³

5.2. Vznešené

Vznešeno představuje způsob násilného zapření vůle, která se v lidech projevuje. K nazírání u vznešeného je potřeba se povznést nad vůli a v kontemplaci vytrvat. Jestliže by se do vědomí vloudil reálný volní akt, klid kontemplance by se zcela narušil, převládl by strach a pocit vznešeného by se ztratil do neznáma. Schopenhauer poukazuje na několik typů případů, kdy je vůle popřena. Příkladem je zasněžená zimní příroda, kde svítí slunce. Sluneční paprsky prozařují přírodu a jsou optimální pouze k nejčistšímu způsobu poznávání. Pozorování světla nás přenáší do stavu čistého poznání, které je doprovázeno vzpomínkou na nedostatek tepla od slunečních paprsků, a tedy vyžaduje jisté povznesení nad zájem vůle, což znamená setrvat v čistém poznávání s absencí veškerého chtění. Objevuje se tak slabý nádech vznešeného. Dalším příkladem je pustá krajina, kde se nevyskytují žádní lidé, zvířata, rostliny a stromy. Sama vyzývá ke kontemplaci a je oproštěna od předmětů a chtění. Právě takové osamělé a opuštěné okolí spočívající v naprostém klidu je náznakem vznešeného. Pocit vznešenosti je mocnější, když se nám ukazuje krajina za bouře s černými a hrozivými mračny.¹¹⁴

Schopenhauer dělí vznešenost na dynamickou a matematickou. Dynamická vznešenost je prožívána díky kontaktu s význačnými a občas děsivými přírodními silami. Je to estetické cítění zapříčiněné tím, že stojíme nad hlubokou roklí, horským hřebenem nebo vodopádem.

¹¹³ Tamtéž, s. 73-74.

¹¹⁴ SCHOPENHAUER, A., *Svět jako vůle a představa I.*, s. 169

Matematická vznešenost je výsledkem respektu v rozjímání nad obrovskými vzdálenostmi v čase a prostoru.¹¹⁵ Pocit vznešeného vzniká uvědoměním si mizivé nicoty našeho těla před velikostí. Předměty v nás vyvolávají dojem vznešeného tím, že jsou prostorově veliké, staré a vůči nim se cítíme jako nic. Přesto při pohledu na tyto předměty, jako jsou pyramidy a hory, jsme ohromeni.¹¹⁶

Ke vznešenému nalezneme protiklad v podobě dráždivého. U vznešeného vznikal pocit tím, že se předmět stal objektem čisté kontemplace, která se odklonila od vůle a povznesla se nad její zájmy. Dráždivost odvádí pozorovatele z kontemplace. Tedy dráždivost předmětů vůli podněcuje a pozorovatel přestává být čistým subjektem poznání. Stává se tak potřebným a závislým subjektem vůle. Dokonce i v oblasti umění se vyskytují dva druhy dráždivého. V malířství jde o zobrazování jídla, které vzbuzuje apetit u člověka. Díky dráždivosti se ruší čisté estetické pozorování. To samé platí u sochařství a historického malířství, kdy dráždivé spočívá v obnažených tvarech a způsobuje tak žádostivost u diváků.¹¹⁷ Jinak je tomu u antických uměleckých děl, neboť jsou vytvářena umělcem v objektivním duchu. Tato díla jsou naplněna duchem ideální krásy. Ještě také existuje negativní dráždivé, které vzbuzuje vůli tím, že před vůlí drží předměty jejího hnusu. V umění je potřeba se dráždivému vyhnout.

5.3. Krásné

Jako krásný se může jevit jakýkoliv předmět, který můžeme vidět objektivně a v každém předmětu je nějaká idea, kterou můžeme pozorovat. Skoro o každé věci můžeme říci, že je krásná, protože naprosto ve všem je zpřístupněna idea. Tedy může se jednat o rostlinu, zvíře nebo věc. Když uměleckýma očima člověk sleduje strom, nepoznává strom, ale jeho ideu. Člověk je významným objektem a zpřístupnění jeho podstaty je nejvyšším cílem umění. Lidský tvar a mimika jsou nejpodstatnějšími objekty

¹¹⁵ JACQUETTE, Dale. *The Philosophy of Schopenhauer*, s. 160.

¹¹⁶ SCHOPENHAUER, A., *Svět jako vůle a představa I.*, s. 171.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 172-173.

výtvarného umění, zatímco u poezie je podstatným objektem lidské jednání. Avšak každá věc má vlastní krásu.¹¹⁸

Krása a ideje jsou poznatelné a dostupné také v předmětech, ve kterých se jeví nejasně a estetické poznání je kvůli složení či vzhledu daných předmětů obtížné. Ale přesto v těchto předmětech je možné spatřit ideje nejobecnějších vlastností jejich látky, ze kterých jsou vyrobeny. Kapalnost, tíže a pevnost jsou ideje, které se objevují ve vodstvu a stavbách. Krása tedy setrvává i v těchto předmětech. „*Zahradní a stavební umění nemohou nic víc, než jim pomáhat zřetelně, mnohostranně a úplně rozvinout jejich vlastnosti, dát jim příležitost vyjádřit se čistě, čímž právě vybízí k estetickému sledování a usnadňuje je. Naproti tomu špatné budovy a okolí, jež neberou ohled na přírodu nebo kazí umění, to dělají málo nebo vůbec ne.*“¹¹⁹

U poznání krásného jsou čistě poznávající subjekt a idea spolu. Estetický prožitek spočívá v zachycení poznané ideje, nebo pramení z duševního klidu poznání osvobozeného od vůle. Převaha jedné nebo druhé součásti estetického prožitku závisí na tom, zda je idea pojatá na vyšším či nižším stupni objektivace vůle. K nižším stupňům se řadí krásná příroda a díla architektury, kde převažuje prožitek čistého poznání osvobozeného od vůle, neboť na nízkém stupni nemají ideje velký smysl. Jestliže jsou na vyšším stupni objektivace vůle zvířata a lidé předmětem estetického pozorování, bude prožitek spočívat v objektivním zachycení idejí, které ukazují nejdokonaleji podstatu vůle.¹²⁰

Podle Schopenhauera je vše v přírodě krásné. Jen u vznešeného se objevuje pocit ohrožení. Krása objektů potlačuje vševládnou vůli, která se ukazuje v lidské vůli. U krásného se sami oddáme do stavu kontemplance a nic tak neodvádí naši soustředěnost.

¹¹⁸ Tamtéž, s. 173-174.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 174.

¹²⁰ Tamtéž, s. 176.

U vznešeného je nutné se k nazírání vědomě povznést a v kontemplaci vytrvat. Vznešeno představuje prostředek násilného popření vůle, která se v člověku ukazuje. *„Zda je totiž stav čistého vůle prostého poznání, který předpokládá každá estetická kontemplace, podnícen a vyvolán objektem bez odporu, pouhým zmizením vůle z vědomí, jakoby samo sebou, nebo zda je získán teprve vědomým povznesením se nad vůli, k níž má kompletovaný předmět sám nepříznivý, nepřátelský poměr, jemuž se věnovat by zrušilo kontemplaci.“*¹²¹

¹²¹ SCHOPENHAUER, A., *Svět jako vůle a představa I.*, s. 173.

6 Závěr

Arthur Schopenhauer byl významný německý filosof a myslitel 19. století. Svůj život prožil převážně v osamění a jeho dílo se dočkalo ohlasu až na konci jeho života. Zabýval se nejen filosofií, ale také estetickým myšlením. Inspiroval se Platónem a Kantem. Od Platóna převzal koncepci idejí a od Kanta koncepci věci o sobě.

Jeho filosofická koncepce je vyložena především v jeho hlavním spise *Svět jako vůle a představa*. Celá skutečnost je pouhou představou vůle. Naprosto vše, co člověk vidí kolem sebe je jen pouhou představou. Vůle v Schopenhauerově pojetí je hybnou silou života. Lidský, živočišný a rostlinný život je objektivací vůle. Schopenhauerův pesimistický pohled spočívá v tom, že veškeré dění a lidské snažení přináší jen utrpení a vzájemný boj mezi jednotlivými objektivacemi vůle. Ke zmírnění utrpení se může dojít, pokud se dáme na cestu pasivity a zřekneme se veškerých tužeb. Další variantou je přechodné osvobození ve formě estetické kontemplance, kdy se oprostíme od vůle při nazírání na umělecký předmět bez snahy o jeho získání.

Umělecké dílo má za cíl znázornit jasně a zřetelně ideu zobrazovaného předmětu. Cílem veškerých druhů umění je podání idejí. Rozdíl mezi nimi závisí na tom, jakým stupněm objektivace vůle je vlastně podávaná idea. V umění se génius dočasně osvobozuje od krutého tlaku žádostí a tužeb. Génius je nadán schopností nazírat svět idejí a poznané ideje zopakovat ve svém uměleckém výtvoru. Schopenhauer se zabýval konkrétními druhy umění. Na nejvyšším žebříčku v umění stojí hudba, která je napodobením samotné vůle. Melodie, se kterou se jedinec setká při poslechu hudby, vede k harmonii a přináší duševní klid a uspokojení. Poté následuje tragédie, která podává přesvědčivé svědectví o skutečné povaze lidského života. Ukazuje hroznou stránku života, bolesti a smutku.

Níže v Schopenhauerově hierarchii umění stojí sochařství a malířství, jejichž umělecká díla mají význam dle toho, co znázorňují. Jedná se především o vyobrazení neživé přírody, lidí, rostlin a živočichů. Na nejnižším stupni umění stojí architektura, která znázorňuje ideje tíže a nehybnosti v jejich vzájemném boji.

Mezi typy směšného patří podle Schopenhauera vtip, bláznovství, humor a ironie. Vtip bývá sdělen slovně se záměrem někoho pobavit. Bláznovství se ukazuje ve skutcích, ale také ve slovech. Ironie sděluje vážnou věc, kterou poté proměňuje v žert. V humoru se vážnost skrývá za žertem.

Kategorie vznešeného ztělesňuje způsob násilného zapření vůle, která se v lidech projevuje. K nazírání u vznešeného je nutné se povznést nad vůli a v kontemplaci vytrvat. Zdrojem estetického zážitku vznešeného je idea předmětu, která se nachází v jevovém světě a je v nepřátelském postoji k vůli. U vznešeného také nalezneme opak v podobě dráždivého. V umění se můžeme setkat s dráždivými díly. V malířství vyjevení pokrmů vzbuzuje apetit k jídlu a v sochařství obnažené sochy vyvolávají dychtivost. U obojího dráždivost naruší estetické pozorování uměleckého díla.

Krásným podle Schopenhauera může být kterýkoliv předmět, neboť v každém předmětu je idea, kterou můžeme vidět. Krásné je tedy vše, co nás zaujme a probudí v nás pocity krásy. Rozdíl mezi krásným a vznešeným spočívá v tom, jestli k estetickému nazírání objektu dospějeme v klidovém stavu, nebo zdali je potřeba se od vůle odpoutat vědomě, která je v daný okamžik vystavena ohrožení nepřátelským jevem.

Schopenhauerova estetika je zásadní, abychom pochopili historii moderního, současného umění a filosofii umění. Objevil věci nesmírně odhalující ohledně vztahů mezi vnímáním a vůlí v estetickém pozorování a jak zvláštní je nazírání krásného a vznešeného.

Umění je způsob jak uniknout z pout vůle a umožňuje nahlédnout základ věci a samotného života. V umění se génius osvobozuje od všeho a v nazírání se odpoutává od tělesné individuality. Obyčejný člověk, který je ovládán chťičem a vůli, není schopen nazírání. Na nejvyšším stupni v hierarchizaci umění stojí u Schopenhauera hudba, neboť zobrazuje přímo vůli samu. O hudbě hovoří jako o filosofii beze slov. Tedy přináší na okamžik největší možné uspokojení a duchovní klid. Schopenhauerova estetika ovlivnila skladatele Richarda Wagnera, spisovatele Thomase Manna a také Friedricha Nietzscheho.

Podle mého názoru Schopenhauer vytvořil estetický koncept, který obsahuje zajímavý pohled na život a svět. Základním tématem Schopenhauerovy filosofie je člověk a jeho úděl ve světě. Výklad jeho názorů se mi zdá velice propracovaný a vhodný k zamyšlení. Odhalil iracionální vrstvy lidského bytí a věnoval pozornost chmurným stránkám života. Člověk ve svém životě trpí a hledá cestu úniku, kterou nenachází. Pokud je tedy všechno postaveno na samotné vůli, pak vůle jednotlivce nemá žádnou hodnotu, a tudíž vůbec nezáleží na jeho životě a smrti.

Myslím si, že umění může poskytnout na krátký moment určitý typ úlevy od všedních problémů života. Cestou k trvalé úlevě je spasení, které tkví v popření vůle. Člověk by měl dobrovolně překonat vůli a dosáhnout askeze. Popření vůle k životu se zakládá na odříkavém způsobu života.

Arthura Schopenhauera dlouhou dobu nikdo neznal. Až ke konci svého života se stal populárním a vlivným autorem. Svými názory ovlivnil vývoj filosofie až do současnosti, neboť je stále rozebírán a interpretován. Jeho význam bude i nadále trvat nezávisle na souhlasném či odmítavém postoji k jeho filosofii.

7 Použitá literatura

Primární literatura

KANT, Immanuel. *Kritika soudnosti*. 1.vyd. Praha: Odeon, 1975.

PLATON. *Timaios, Kritias*. 2. vyd. Praha: Oikoymenh, 1996. ISBN 80-86005-07-0.

SCHOPENHAUER, Arthur. *O vůli v přírodě a jiné práce*. 1. vyd. Praha: Academia, 2007. 599 s. ISBN 978-80-200-1547-1.

SCHOPENHAUER, Arthur. *Parerga a paralipomena*. Malé filozofické spisy, 2. Svazek. Pelhřimov: Nová tiskárna, 2011. ISBN 978-80-7415-045-6.

SCHOPENHAUER, Arthur. *Svět jako vůle a představa*, I. díl. 1.vyd. Pelhřimov: Nová tiskárna, 1997. ISBN 80-901916-4-9.

SCHOPENHAUER, Arthur. *Svět jako vůle a představa*, II. díl. 1.vyd. Pelhřimov: Nová tiskárna, 1998. ISBN 80-901916-4-9.

Sekundární literatura

ABENDROTH, Walter. *Schopenhauer*. Olomouc: Votobia, 1995. ISBN 80-85885-34-4.

AUDI, Robert. *The Cambridge dictionary of philosophy*. 2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press, 1999. ISBN 0-521-63722-8.

GILBERT, Katharine Everett a Helmut KUHN. *Dějiny estetiky*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1965.

JACQUETTE, Dale. *The Philosophy of Schopenhauer*. Chesham: Acumen, 2005. ISBN 1-84465-009-X.

MANN, Thomas. *Schopenhauer: nesmrtelné stránky z díla Arthura Schopenhauera Svět jako vůle a představa jak je vybral a vysvětlil*. Olomouc: Votobia, 1993. ISBN 80-85619-57-1.

MCGREAL, Ian Philip. *Velké postavy západního myšlení: Slovník myslitelů*. 1. vyd. v českém jazyce. Praha: Prostor, 1997. ISBN 80-85190-61-3.

RÁDL, Emanuel. *Dějiny filosofie II: Novověk*. Praha: Votobia, 1999. ISBN 80-7220-064-X.

SCHNIERER, Miloš. *Přehled dějin estetiky*. 1. vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 1997. ISBN 80-7040-205-9.

STARK, Stanislav. *Filosofie 18. - 20. století*. 1. vyd. Plzeň: Západočeská univerzita, 2000. ISBN 80-7082-592-8.

STÖRIG, Hans Joachim. *Malé dějiny filosofie*. 7., přeprac. a rozš. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2000. ISBN 80-7192-500-2.

VOLEK, Jaroslav. *Kapitoly z dějin estetiky: od antiky k počátku 20. století*. 1.vyd. Praha: Panton, 1969.

ZÁTKA, Vlastimil. *Kantova teorie estetiky: Studie k dějinám filozofie 18. století*. 2. nezm. vyd. Praha: Filosofia, 1995. ISBN 80-7007-071-4.

8 Resumé

This bachelor thesis deals with Arthur Schopenhauer, his philosophic and aesthetic ideas and opinions. The first chapter outlines shortly his life and also about Plato and Immanuel Kant, the two philosophers who inspired Schopenhauer - Kant with over the thing about himself and Plato with his ideas. The second chapter is an introduction to his philosophy, in which he deals with the problems of the world as a will and an idea.

The third chapter is about the essence of arts and how it affects people. The only goal of art is to recognize ideas and convey this knowledge. Their main difference lies in the degree of objectification of the given idea. In art, the genius liberates himself temporarily from the cruel pressure of demands and desires. The genius is gifted with the ability to see the world of ideas and reiterate the found ideas in the artistic creation. Schopenhauer has been exploring particular types of arts. The most important is music, it is an imitation of the will itself and does not reflect only ideas. Tragedy follows. It gives a convincing evidence of the real nature of human life. Sculpture and painting show inanimate nature, animals and plants. The least important is architecture because it expresses only general qualities of natural powers.

The fourth chapter deals with comicality (humor and irony). Irony is focused towards others, humor is for our own amusement. Regarding beauty, according to Schopenhauer it is everything that evokes the feeling of beauty in us. If the aesthetic view of the object occurs quietly and spontaneously or if it is necessary to knowingly dispose of the will that is endangered by hostile phenomena in that particular moment, that is the difference between beautiful and sublime.

Schopenhauer's aesthetics is essential in understanding the history of modern and contemporary arts and philosophy of arts. Schopenhauer became the most popular and interesting thinker by the end of 19th century. As a representative of pessimism and voluntarism, he rightly obtained a place in the European history of philosophy.

